

УДК331.522:378(477)

СЕМЕНЮК Л.І., викладач
м. Вінниця

АНАЛІЗ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ ВНЗ НА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ТА РИНКУ ПРАЦІ

***Анотація.** Розглядаються проблеми пропозиції на ринку освітніх послуг і попиту на ринку праці та їх співвідношення. Досліджено та проаналізовано потребу підприємств у працівниках за видами економічної діяльності в Україні. За результатами власного дослідження надано пропозиції щодо забезпечення попиту на висококваліфікованих конкурентоспроможних спеціалістів українського ринку праці та намічено перспективи подальшого дослідження проблеми.*

***Ключові слова:** конкурентоспроможність, вищі навчальні заклади, товарна політика ВНЗ, ринок праці, ринок освітніх послуг*

***Аннотация.** Рассматриваются проблемы предложения на рынке образовательных услуг и спроса на рынке труда и их соотношение. Исследована и проанализирована потребность предприятий в работниках по видам экономической деятельности в Украине. На основе результатов собственного исследования внесены предложения относительно обеспечения спроса на высококвалифицированных конкурентоспособных специалистов украинского рынка труда и намечены перспективы дальнейшего исследования проблемы.*

***Ключевые слова:** конкурентоспособность, высшие учебные заведения, товарная политика ВУЗа, рынок труда, рынок образовательных услуг*

***Abstract.** In the article the problems of interaction and correlation between supply in the educational services market and demand in the labour market are considered. The requirement of enterprises in workers by Ukrainian industries are investigated and analyzed. On the basis of own research results the proposals concerning providing the demand on highly skilled competitive specialists of Ukrainian labour market are made and the prospects of further research of the problem are outlined.*

***Keywords:** competitiveness, higher educational establishments, commodity policy of a higher educational establishment, labour market, educational services market.*

Постановка проблеми. В даний час на ринку праці склалася парадоксальна ситуація, а саме рівень безробіття в країні на протязі кількох останніх років, за даними Державної служби зайнятості становить приблизно 9 %, а разом з цим в Україні існує чималий дефіцит кадрів, в основному робітничих спеціальностей. Сьогодні зафіксовано багато випадків, коли випускники вищих і професійно-технічних навчальних закладів не можуть працевлаштуватися, оскільки їхні

професії незатребувані в економіці або рівень кваліфікації не відповідає вимогам роботодавця. Це свідчить про те, що система професійної освіти просто відстає від потреб роботодавців. Як наслідок, на сьогодні у більшості регіонів України бракує саме "трудова ресурсів": фрезерувальників, токарів, шліфувальників, робітників гірничих професій тощо.

Також треба визнати, що сьогодні в Україні є певна суперечність між вимогами сучасного суспільства

до фахівця і реальним рівнем його підготовки у вищих навчальних закладах. На жаль, не всі вищі навчальні заклади в Україні забезпечують сучасний рівень надання освітніх послуг при всій їхній різноманітності та масовості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий науковий внесок у дослідження проблем взаємодії ринку праці і ринку освіти зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Вітлінський, Ф. Котлер, О. Кратт, Л. Лисенко, М. Портер та інші. Однак, переважна більшість важливих питань до сьогодні залишається недослідженими і дискусійними.

Водночас необхідно відзначити, що багато досліджень стосуються особливостей ринку освітніх послуг всередині самої економічної системи та вкрай недостатньо приділяється увага самому співвідношенню попиту на ринку праці з прийомом абітурієнтів на спеціальності, які вкрай необхідні на ринку праці.

Формування цілей статті. Завдання полягає у визначенні товарної політики вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг та ринку праці.

Виклад основного матеріалу.

Спочатку розглянемо поняття конкуренції на ринку освітніх послуг.

Як економічна категорія, конкуренція – це економічна боротьба, суперництво між відокремленими виробниками продукції, робіт, послуг щодо задоволення своїх інтересів, пов'язаних з продажем цієї продукції, виконаних робіт, наданням послуг одним і тим же споживачам. Відповідно, конкурентоздатність – це влас-

тивість об'єкта, що характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення ним конкретної потреби у порівнянні з аналогічними об'єктами, представленими на даному ринку.

С.А.Мохначев, розглядає конкурентоздатність ВНЗ як комплексну характеристику за визначений період часу в умовах конкретного ринку, що відображає його перевагу перед конкурентами за рядом визначальних показників - фінансово-економічних, маркетингових, матеріально-технічних, кадрових і соціально-політичних, а також здатність ВНЗ до безкризового функціонування і своєчасної адаптації до умов зовнішнього середовища, що змінюються. [2]

Здатність своєчасної адаптації до умов зовнішнього середовища можливе шляхом постійного проведення маркетингових досліджень. Основними завданнями проведення даних досліджень є визначення тенденцій, які притаманні ринку освітніх послуг; виявлення потреб потенційних споживачів, факторів, що впливають на вибір ними ВНЗ, спеціальності, форми навчання; дослідження поведінки на ринку ВНЗ-конкурентів, їх товарної пропозиції, цінової політики, організаційної та інноваційної діяльності. Окрім вищеперелічених напрямів дослідження, важливим є вивчення ринку праці, що дозволить узгодити не тільки кількісні аспекти товарної пропозиції по різних спеціальностях, але і якісні характеристики випускників із вимогами ринку.

Розглядаючи основні інструменти, що забезпечують конкурентоздатність ВНЗ, необхідним є аналіз усіх інструментів комплексу маркетингу.

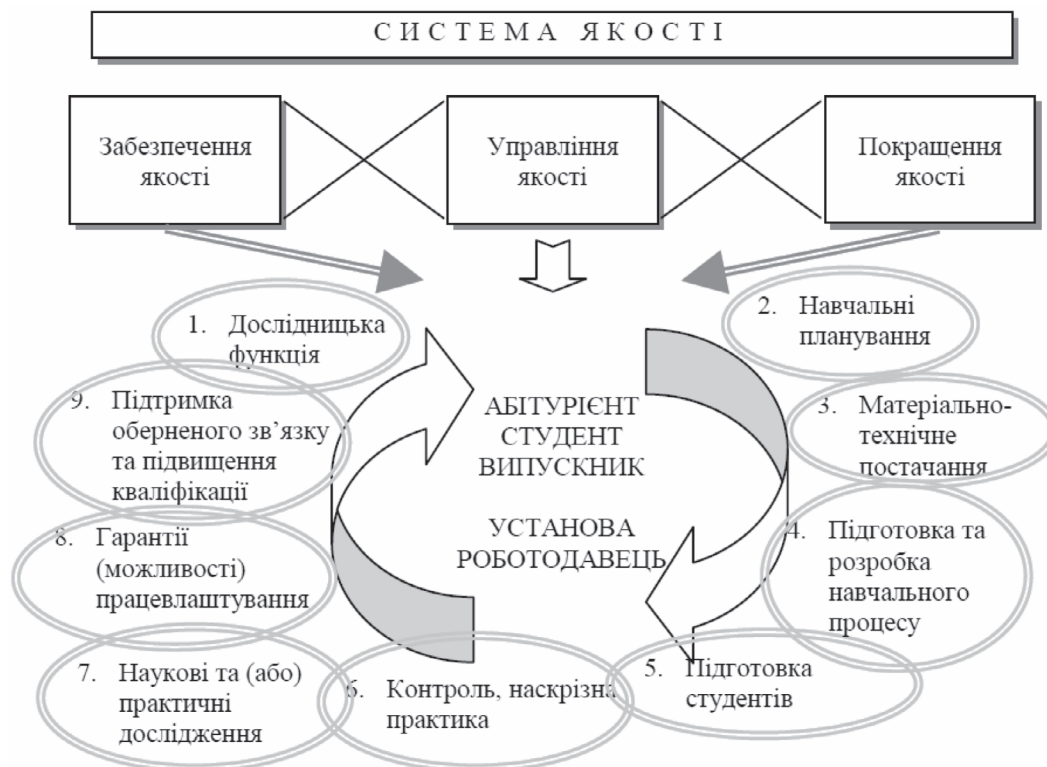

Рис. 1.2 Петля якості в системі менеджменту якості

Перш за все, необхідним є аналіз товарної політики ВНЗ, адже основною перевагою, яка використовується на сьогоднішній час і буде використовуватись в майбутньому є якість товару. ВНЗ пропонує два види товару, одночасно працюючи на двох ринках, – на ринку освітніх послуг і на ринку праці.

На ринок освітніх послуг навчальний заклад виходить із освітніми програмами, які розробляються з метою задоволення потреби споживача (особистості) в освіті, професійній підготовці і перепідготовці. Основними складовими освітньої програми є склад навчальної програми, організація і управління навчальним процесом, навчально-методичне та кадрове забезпечення. Для підвищення конкурентоздатності ВНЗ, потрібно забезпечити відповідність освітніх програм вимогам ринку, запропонувати широкий асортимент і унікальність освітніх програм, а також необхідно підвищити якість надання освітніх послуг, яка в матеріальному плані повинна супроводжуватись сучасним і прогресивним навчально-методичним забезпеченням, використанням інноваційних освітніх технологій і впровадженням новітніх технологій та передових методичних прийомів у процес оцінки знань та умінь студентів.

На ринок праці ВНЗ виходить із специфічним товаром – випускником, який задовольняє потреби організації у кваліфікованих кадрах. Цей товар вважається специфічним, оскільки в процесі його “створення” бере участь не тільки учбовий заклад, але і безпосередньо сам випускник і все його оточення.

Більшість науковців при визначенні основних факторів, які формують конкурентоздатність ВНЗ основну увагу в товарній політиці приділяють якості наданих освітніх послуг. На наш погляд, значну увагу слід приділяти оцінці і підвищенню рівня конкурентоздатності випускників ВНЗ, оскільки високий ступінь задоволення

роботодавців випускниками певного ВНЗ, сформує позитивний імідж закладу перед роботодавцями, що, в свою чергу, забезпечить зайнятість випускників на ринку і можливість для розвитку їх власної кар’єри, а це призведе до поліпшення іміджу ВНЗ вже в очах потенційних споживачів освітніх послуг. [1, 3]

Петля якості показує дослідження попиту на ринку праці як центрального компонента та взаємодію з пропозицією на ринку освітніх послуг.

В процесі виходу ВНЗ на ринок праці зі своїм товаром – випускниками, основними факторами, які визначають попит на них є: рівень знань отриманих в процесі навчання, здатність до аналітичного і творчого мислення, особистісні якості випускника, до яких відносяться відповідальність, ініціативність, старанність та ін. Але необхідно зазначити, що якісна освітня програма ще не забезпечує отримання високого рівня знань, оскільки ступінь засвоєння матеріалу і набуття практичних навичок залежить в першу чергу від можливостей, характеру і мотивації особистості. Тому ВНЗ не спроможний сформувати потрібний для ринку праці товар, але, намагаючись підвищити конкурентоздатність своїх випускників, він повинен більш ретельно відбирати абітурієнтів при вступі, створити необхідні умови для ефективного навчання студентів, сформувати систему оцінки і контролю за отриманими знаннями і навичками, а також створити дієву систему мотивації студентів для розвитку власного наукового і творчого потенціалу, наприклад, шляхом працевлаштування найкращих студентів.

В наш час ринок освітніх послуг обслуговує 881 навчальний заклад I-IV рівнів акредитації, не готовий задовольнити попит роботодавців у кадрах. Парадокс в тому, що попри те, що в Україні на кінець 2009 р. рівень безробіття становив 9,6%. Дуже багато випадків коли випускники вищих навчальних закладів не

Таблиця 1

Потреба підприємств у працівниках за видами економічної діяльності в 2006-2009 роках

	2006	2007	2008	2009	абсолютне відхилення 2009 до 2006	відносне відхилення 2009 до 2006
Потреба у працівниках, всього	170,5	169,7	91,1	65,8	-104,7	-61,4
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	8,1	7,3	4,0	2,2	-5,9	-72,8
Промисловість	55,8	57,4	23,5	14,7	-41,1	-73,7
добувна промисловість	8,0	8,0	2,5	0,8	-7,2	-90,0
переробна промисловість	41,7	42,8	16,5	12,1	-29,6	-71,0
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	6,1	6,6	4,5	1,8	-4,3	-70,5
Будівництво	17,0	16,7	6,0	3,2	-13,8	-81,2
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	24,1	21,6	8,9	7,7	-16,4	-68,0
Діяльність готелів та ресторанів	2,4	2,6	1,2	0,6	-1,8	-75,0
Діяльність транспорту та зв'язку	11,4	13,1	7,9	4,9	-6,5	-57,0
Фінансова діяльність	3,7	3,6	3,4	3,6	-0,1	-2,7
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	15,5	13,2	8,5	7,6	-7,9	-51,0
Державне управління	14,2	16,8	13,3	11,2	-3,0	-21,1

Рис.1 Потреба підприємств у працівниках за видами економічної діяльності у 2009 році

можуть знайти роботу, через те що їхні професії не затребувані на ринку праці в Україні.

На сьогоднішній час 80% випускників шкіл вступають у вищі навчальні заклади. Як показує статистика на кожні 10 тисяч населення припадає понад 600 студентів ВНЗ і лише 100 учнів ПТУ та технікумів. Тому в Україні спостерігається надлишок таких професій як бухгалтер, юрист, економіст і брак "трудових ресурсів" [4].

Розглянемо потребу підприємств у працівниках за видами економічної діяльності за 2006-2009 рр. За попередні роки значення даних показників офіційно не розраховувалось. Дані візьмемо з Держкомстату України. [5]

Отже, з результатів аналізу можна з впевненістю зробити висновок про те, що потреба в кадрах за різними видами діяльності зменшилась, причому у більшості показників більше ніж на половину. Особливо потреба працівників добувної промисловості зменшилась аж на 90%. Найменше зменшилась потреба в працівниках у сфері фінансової діяльності. Коефіцієнт зменшення становить 2,7%. В 2009 році кваліфікованих працівників потребують найбільше підприємства переробної промисловості, а також державного управління. Статистичні дані за цими показниками наглядніше розглянемо на рисунку 1.

Отже, з даної діаграми можна побачити, що найменше працівників національної економіки потрібно в готелі та ресторани і в добувну промисловість, що складає всього 1% від загальної потреби у працівниках. А найбільша потреба в працівниках потрібна в переробну промисловість, що складає 18% загальної потреби працівників. За переробною промисловістю

йде сфера державного управління, що складає 17%. Також для підприємств України потрібні працівники, які працюватимуть в секторах: електроенергії, газу та води – 12%; торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів народного вжитку – 12%; охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – 9%; діяльності транспорту та зв'язку – 7% та фінансової діяльності – 6%.

Висновки. Отже, для забезпечення попиту на висококваліфікованих конкурентоспроможних спеціалістів українського ринку праці, вищим навчальним закладам слід приділяти велику увагу якості освіти та враховувати рейтинг спеціальностей на світовому та національному ринку праці, а також тенденції розвитку світової економіки. Також потрібно приділити увагу привиттю навичок студентів постійної інтенсивної самоосвіти особистості та зробити її власне способом життя освіченої людини, оскільки маса знань наданих вищою школою в інформаційну епоху швидко втрачають свою актуальність.

ЛІТЕРАТУРА

1. О.В.Босак Фактори конкурентоспроможності вищих навчальних закладів в системі формування економіки знань. Регіональна економіка, 2008 №4.
2. Лазарев А.В., Мохначев С.А. Конкурентоспособность вуза как объект управления. Монография: Пригородные вести, 2003.
3. Стандарт якості ISO 900.
4. http://www.rusnauka.com/17_AND_2010/Economics/68863.doc.htm
5. <http://www.ukrstat.gov.ua/>